

سیرای در زندگی مرحوم سیدحسن عدنانی مدیر روزنامه ندای حق

قاسم تبریزی

مرحوم سیدمحسن عدنانی عضو فعال «اتحادیه مسلمین» (دهه ۱۳۲۰) مدیر و صاحب امتیاز روزنامه «ندای حق» (انتشار: ۱۳۲۸ - ۱۳۵۳) فرزند مرحوم سیدفتح‌الله در سال ۱۳۶۹ ش در تهران متولد شد و سال ۱۳۰۴ از دواج کرد و صاحب ۶ فرزند شد.

مرحوم عدنانی تحصیلات خود را از مکتب‌خانه آغاز و دروس قدیمه (ادبیات، منطق، صرف و نحو...) و مقداری علوم اسلامی را تحصیل نمود. پدرش نیز از روحانیون گران‌قدر و پیشنماز بود.

فعالیت فرهنگی را از نوجوانی در مطبوعات دوران مشروطه و با تصحیح مقالات وارد آغاز کرد. کار خبرنگاری را دوست می‌داشت، و تا حدی که بدون ذکر نام در مطبوعات دوران مشروطه تا کودتای انگلیسی ۱۲۹۹ و روی کار آمدن رضاخان این کار را ادامه داد و با روزنامه «ایران» به مدیریت سیدمحسن اردبیلی مدت‌ها همکاری نمود.

در فعالیت‌های اسلامی، در تشکیلات مرحوم حاج شیخ عباسعلی اسلامی (جامعه تعلیمات اسلامی) فعال شد. با تأسیس اتحادیه مسلمین به عضویت آن در آمد. سپس روزنامه ندای حق را منتشر می‌کرد. اینجانب از سال ۱۳۴۲ با این روزنامه آشنا و آن را می‌خواندم. سال‌های ۱۳۴۴ که به تهران آمدم به طور مرتب با ایشان در دفتر روزنامه مرتبط بودم و مرحوم محمدجناب‌زاده از همکاران ایشان نیز گاهی حضور داشتند. نگارش مقالات چه در روزنامه از سال‌های ۱۳۴۶ آغاز تا سال ۱۳۵۱ ادامه داشت، ولی در سال ۱۳۵۳ به دستور امیرعباس هویدا نخست‌وزیر وقت بسیاری از مطبوعات از جمله روزنامه ندای حق به کلی توقیف شد و چاپ آن پس از انقلاب اسلامی هم دیگر ادامه نیافت.

متأسفانه مرحوم عدنانی به غیر از نگارش سرمقالات روزنامه، آثار نوشتاری از خود به جای نگذاشت و کمتر حاضر بود از خاطرات و تجربیات خود بنویسد و یا بگوید. گرچه راقم این سطور در آن دوران به فکر جمع‌آوری خاطرات نبودم. شاید اگر از سوی ما اصرار می‌شد، مسلماً در حد امکان! و موقعیت زمان جواب مثبت می‌داد.

آن چه مهم است این روزنامه به لحاظ محتوا و ارزش توانسته بود جمع کثیری از اهل قلم خصوصاً طلاب فاضل آن دوران را جذب کند. درج مقالات حضرات حجج اسلام: علی دوانی، سیدهادی خسروشاهی، علی مجتبی کرمانی، محمد جواد نجفی کرمانی، عمارزاده و سیدعبدالکریم هاشمی نژاد از آن جمله بود. در حقیقت ایشان در دهه ۱۳۵۰ از قدیمی‌ترین، با سابقه‌ترین و با تجربه‌ترین فرد در عرصه مطبوعات بود. اطلاعات وسیع، تجربیات عمیق و دقیق و خدمات شایسته ایشان، امروز بر بسیاری از اهل قلم ناشناخته مانده است. او با چهره‌های قدیمی چون: ملک‌الشعراء بهار، سیدحسین اردبیلی، سیدعلی اکبرخان خراسانی، ملک‌زاده، اسماعیل‌خان یکانی، زین‌العابدین رهنما، مجیدموقر، .. ارتباط داشت مرحوم عدنانی در سال ۱۳۰۲ روزنامه الحق را منتشر نمود، ولی به دلیل حاکمیت رضاخان این روزنامه مذهبی پس از چهار ماه تعطیل شد!

آن چه امروز ضرورت دارد، پرداختن به زندگی‌نامه و کارنامه فرهنگی شخصیت‌های فعال در عرصه‌ی فرهنگ اسلامی است. خصوصاً برخی که دارای آثار و نوشته باشند. از اینرو تجدید چاپ نشریات سابق که از منابع و مأخذ تحقیقات فرهنگی سیاسی تاریخی ماست، ضرورت مبرم دارد.

لذا مناسب است «کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی» بدین مهم همت گمارد و به چاپ نشریاتی چون: لوائح شیخ فضل‌الله نوری، نشریه اسلامیة، ندای حق، منشور فدائیان اسلام، مجله حکمت، مجله فروغ، روزنامه اتحاد اسلام... و نیز عروة الوثقی سید جمال‌الدین اسدآبادی اقدام نماید.

مرحوم سیدمحسن عدنانی در کنار آقایان: تشید^۱، عمادزاده^۲.. از اعضای هیأت مؤسس اتحادیه مسلمین ایران بود. و از فعالان آن اتحادیه بود. نوشتن نامه مفصل به دولت سعودی در مورد وضعیت حجاج و اوضاع عربستان، وضعیت قبور ائمه بقیع (ع)^۳ ملاقات برخی از اعضاء با مرجع تقلید شیعه حضرت آیت‌الله‌العظمی سید حسین طباطبایی بروجردی همراه با مرحوم سیدغلامرضا سعیدی، دکترعبدالحسین کافی، محمد جناب‌زاده^۴، نوریانی^۵ حاج سراج انصاری از جمله آن اقدامات بود. در این دیدار نمایندگان اتحادیه مسلمین از

۱. مدیر مجله تاریخ اسلام.

۲. نویسنده کتب زندگی‌نامه ائمه اطهار (ع).

۳. چالش مذهب و مدرنیسم در ایران، مسعود کوهستانی، نشرنی، ۱۳۸۵، ص.

۴. مرحوم محمد جناب‌زاده از نویسندگان مقالات مذهبی ۱۳۲۰ - ۱۳۵۰ و از همکاران فعال روزنامه ندای حق ۱۳۲۸ - ۳۰.

۵. نصرت‌اله نوریانی مدیر مجله آئین اسلام.

حوادث قم و قضایایی که حزب توده به بهانه تجلیل از سیدعلی اکبر برقی بوجود آورده و منجر به مجروح شدن تعدادی از طلاب شده بود، اظهار تأسف نمودند^۲ گرچه اتحادیه قبلاً طی تلگرافی به محضر مرجع تقلید از حادثه قم اظهار تأسف نموده بودند.

مرحوم عدنانی علاوه بر حضور در اتحادیه و انتشار روزنامه ندای حق، بعضاً در مجالس و مجامع مذهبی سخنرانی هم می‌نمود. اتحادیه مسلمین در محرم ۱۳۳۰ شمسی به مناسبت عاشورای حسینی (ع) هشت روز برنامه سخنرانی ترتیب داده بود که از جمله سخنرانان مرحوم سرهنگ احمد اخگر، دکتر کافی و ایشان بودند.

حضور سیاسی - فکری اتحادیه مسلمین در مسائل ایران، جهان اسلام، تحولات منطقه ... خود یک بحث مستقل است که نیاز به بررسی و تحلیل مستند دارد، گرچه به صورت پراکنده چند اثر تهیه شده ولی حق مطلب ادا نگردیده است.^۳ با آغاز نهضت ضد استعماری مردم مصر به رهبری ژنرال نجیب، و پیروزی انقلابیون و سرنگونی حکومت ملک فاروق، اتحادیه تلگرافی به حماس پاشا نخست‌وزیر مصر در حمایت از نهضت اسلامی منطقه ارسال داشت و خواهان ادامه مبارزه «برای پاره کردن قیود استعمار و تأمین کامل استقلال آن کشور» شد. اعضای اتحادیه متن را امضاء، و در میان نام‌ها: دکتر کافی، جناب‌زاده، تشید، اخگر، سیدحسین عدنانی... به چشم می‌خورد.^۴

با تأسیس «جامعه تعلیمات اسلامی» در خرداد ۱۳۲۲، اساسنامه آن در شهریور ۱۳۲۸ با اکثریت اعضای هیأت مدیره مرکزی در ۲۷ ماده به تصویب رسید. در میان مؤسسان نام ۲۲ نفر ذکر شده است که از اعضای مهم آن، حاج شیخ عباسعلی اسلامی (مؤسس)، عباس‌قلی بازرگان، شیخ محمدآخوندی، حسین علی‌گلشن، جاج سراج انصاری، دکتر فقیهی شیرازی، سیدحسین عدنانی^۵ بودند

درست به یاد دارم، اوائل سال ۱۳۴۱ بود که روزنامه ندای حق را دیدم. مرحوم حاج احمدآقانور محمدی از کسبه و معتمدین متدین شهرستان دماوند بود. مغازه ایشان جنب مغازه مرحوم پدرم و از اقوام بسیار نزدیک ما بود. مردی متدین، آرام، کم‌حرف، با بزرگ‌منش و باادب بود. روزنامه برای ایشان به طور مرتب می‌آمد. شاید او تنها کسی بود که مشترک این نشریه بود. من گاهی به مغازه ایشان میرفتم که یک بار روزنامه نظرم را جلب کرد. که مصادف با نهضت علماء در «لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی» بود. موج ضد رژیم در میان نیروهای مذهبی شدت می‌یافت و هر روز انتقادات و اعتراض‌هایی از سوی اهل منبر ابراز می‌شد. نشریات مذهبی با محتوای سیاسی بدون تردید جذاب بود. گرچه مجله مکتب اسلام را آن روزگاران از

۱. سیری در خاطرات شهید حجت‌الاسلام حاج شیخ فضل‌اله محلاتی / تهران / مرکز اسناد انقلاب اسلامی، سال.

۲. چالش مذهب و مدرنیسم، ص ۱۸۷.

۳. یادنامه حجت‌الاسلام حاج سراج انصاری، تدوین حجت‌الاسلام رسول جعفریان، قم، تحلیلی از اتحادیه مسلمین، فصلنامه تاریخی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی.

۴. چالش مذهب و مدرنیسم، ص ۱۹۱.

۵. چالش مذهب و مدرنیسم، ص ۲۵۱ - ۲۵۶.

«حجت‌الاسلام حبشی‌زاده» حدود سی سال و احتمالاً بیشتر است که از ایشان خبر ندارم، می‌گرفتم. و در حقیقت منبع مطالعات ما این دو نشریه بود که بعدها «نجات نسل جوان» اضافه شد. ندای حق هفتگی بود. پس از سه چهار بار، از ایشان درخواست نمودم که با بزرگواری و ادب از آن پس میرسید، حتی بدون آن که خودشان فرصت مطالعه داشته باشد به من می‌داد. طی دو سال و نیم انگار من مشترک روزنامه شده بودم!

اواسط سال ۱۳۴۴ که به تهران آمدم، خودم مشترک شدم و هر از گاه به دیدن مرحوم سیدحسین عدنانی مدیر روزنامه می‌رفتم تا اینکه در سال‌های ۱۳۴۶ - ۱۳۵۱ گاهی مقالاتی برای روزنامه مزبور می‌نوشتم. ایشان نیز با بزرگواری به تشویق و ترغیب بنده می‌پرداخت و حتی حق اشتراک هم نمی‌گرفت. در سال‌های اختناق و استبداد شاهنشاهی، ارتباط با این نشریه برایم غنیمت بود و برایش ارزش والایی قائل بودم. حتی برای برخی از دوستان می‌فرستادم و امروز با نگاهی به چهل و چند سال گذشته، شیرینی و طعم زیبایی برخوردارهای صاحبان نام برایم خاطرات به یاد ماندنی شده است. نویسندگان روزنامه افرادی چون مرحوم محمد جناب‌زاده، مرحوم حسین عمادزاده، اصفهانی نویسندگان رسمی و منظم بودند. شهید حجت‌الاسلام محمدعلی روحانی گرگانی در سال‌های ۱۳۴۸ مقالاتی می‌نوشت. روزنامه چند بار خصوصاً در دی ۱۳۳۴ توسط فرمانداری نظامی به علت دفاع از فدائیان اسلام و در سال ۱۳۳۸ توسط دولت منوچهر اقبال توقیف شد. در همان زمان برخی از علماء و وعاظ پایتخت از جمله حضرات حجج اسلام مرتضی انصاری، باقرنهادی، سیدمرتضی هاشمی حائری، شیخ ابوالقاسم محمدی و شاید مرحوم شیخ جعفر خندق آبادی، علی محمد سازاده، حاج عباسعلی اسلامی، شیخ محمود جلی، سلطان الواعظین شیرازی ... با نوشتن نامه به نخست وزیر خواهان رفع توقیف شدند. در اردیبهشت ۱۳۴۱ بار دیگر روزنامه توقیف شد و پس از چندی؛ آزاد گردید در اسفند ۱۳۴۲ نیز بار دیگر متوقف شد. مرحوم عدنانی با غیرت اسلامی، بر اندیشه سیاسی اسلام تأکید می‌کرد. گرچه با دکتر عبدالحسین کافی از مؤسسان اتحادیه مسلمین آشنا و با علی اکبر تشید مدیر مجله تاریخ اسلام مرتبط بود، اما آن چه ساواک نتوانست به دست آورد و شاید هم وجود نداشت، ارتباط مدیر روزنامه با گروه‌ها، جریانات، احزاب، شخصیت‌های خاص سیاسی بود. احتمالاً ساواک برداشتش این بود که روزنامه ندای حق مستقل از دیگران است. با آن که در سال‌های ۱۳۴۶، هم‌زمان با تجاوز رژیم صهیونیستی به ممالک عربی مقالاتی در افشای ماهیت صهیونیسم و غرب علیه اسلام انتشار داد و آن را ادامه جنگ‌های صلیبی دانست و تلویحاً از ارتباط ایران و اسرائیل، دفاع روزنامه آیندگان از رژیم صهیونیستی انتقاد نمود!

ندای حق فراتر از ایران در میان دانشجویان مسلمان ایرانی در کانادا، امریکا، اروپا طرفدارانی داشت. بعضاً گزارشاتی از وضعیت مسلمانان در اروپا و امریکا چاپ می‌کرد. مرحوم عدنانی شخصیتی سیاسی -

۱. رجوع شود به: روزنامه آیندگان به روایت اسناد ساواک، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی؛ داریوش همایون به روایت اسناد ساواک، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی.

مذهبی بود. و نظراتی از عصر مشروطیت و دوران رضاخان در دهه ۱۳۲۰ داشت، سر مقاله‌های خودش به لحاظ قوت و قدرت مذهبی بسیار قابل توجه بود.

شاید هم بتوان ایشان را مثل برخی فدائیان اسلام فردی، متعصب و باغیرت مذهبی دانست، لذا نوشته‌هایش با سیاست دولت، به لحاظ محتوا در تعارض بود. او وقتی از اسرائیل و یهودیان می‌نوشت صهیونیسم را نشانه می‌گرفت. شاید هم به همین دلیل حضورش در اتحادیه مسلمین در دهه ۱۳۳۰^۱ بر اساس همین تجربیات بود. در آن روزنامه مقالاتی پیرامون ضرورت اجرای قوانین اسلامی و اینکه مقامات نسبت به حدود الهی بی‌توجه هستند انتقاد می‌شد، می‌نوشت. در سال ۱۳۴۷ پیامی از سوی مرحوم آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدحسن حکیم علیه اسرائیل، در دفاع از فلسطینیان برای چاپ آمد که ساواک مانع از درج آن شد اما ایشان مصمم بود ماهیت صهیونیسم و اهداف رژیم اسرائیل را افشا کند. در همین سال‌ها مقالاتی از نویسندگان جدیدتر با محتوای سیاسی منتشر می‌شد. مقالات سیدحسین مدرس طباطبائی در روزنامه، یا چاپ نکردن گزارشات جشن‌های تاجگذاری! البته مقالات آقایان اصغر کمیلی، حسین مرادی، سیدمرتضی هاشمی حائری، علی متولیان، داود الهامی، رحیم‌نژاد سلیم، غلامحسین آهنین ... هر کدام بر محتوا و عمق فکری فرهنگی نشریه می‌افزود. در سال ۱۳۵۰ مرحوم عدنانی در چند شماره روزنامه روایات و اخباری در مورد آخر الزمان منتشر کرد، ساواک حتی روی این احادیث حساسیت نشان می‌داد. جالب‌تر از آن، مقالات آقای روحانی‌زاده (؟) درباره دعا بود که مرحوم عدنانی را مورد بازخواست قرار داده بودند که چرا این مباحث را درج می‌کند! یا مقالات بعدی ایشان درباره «ضد ظلم. ضد ظالم...» بود. شاید مناسب باشد به دو سه نکته هم اشاره کنم در اواخر سال ۱۳۵۲ مقالاتی درباره «بت‌پرستی و انواع آن» در روزنامه درج شده بود که آن هم موجب آزار مدیریت شد! سلسله مقالاتی درباره مجاهدات رهبران اسلامی در صدر اسلام، چگونه جامعه اسلامی از بند استبداد و عوامل آن نجات می‌یابد چهره ابوذر غفاری، مبارزه ابوذر با اشرافیت، سیاست و حکومت در اسلام، ... در سال‌های ۱۳۵۲ انتشار یافت که ساواک به خاطر آن، مدیریت را احضار و تذکر می‌داد. یعنی به تعبیر امروز نباید از ابوذر غفاری، سلمان فارسی، ... بحث شود! در همین سال مقالاتی با عنوان ... ظهور نور پاک محمدی (ص) که هم‌زمان با میلاد حضرت ختمی مرتبت بود منتشر شد و در آن مقاله آمده بود که ایوان کسری شاهنشاهی ایران شکاف برداشت و چهارده کنگره آن فرو ریخت! این بحث در دوران حاکمیت ایدئولوژی شاهنشاهی بر رژیم گران آمد! ساواک و رژیم توانست تحمل نشریه‌ای اسلامی با محتوای قرآنی و سیره و سنن اهل بیت (ع) را بنماید، لذا پس از ۲۶ سال انتشار^۲ روزنامه به طور کلی توقیف و دیگر در آسمان این مرز و بوم، آن ستاره درخشان دیده نشد.

خدای رحمت کند مرحوم عدنانی را که با ایمان، اعتقاد، استقامت، صبوری و مقاومت توانست نزدیک به سه دهه ناشر معارف اسلامی باشد.

۱. جریان‌ها و سازمان‌های سیاسی مذهبی در ایران، حجت الاسلام رسول جعفریان، چاپ، ۱۳۸۵.

۲. تأسیس روزنامه در تیر ۱۳۲۸ بود.

۷۱ شماره ۱۳۲۰ دی ۱۳۳۰ شماره مسلسل

تک شماره دوریال

سال دوم

۱۸ دیماه افغانی ۱۳۲۷ هجری قمری

مجلس شورای اسلامی

شماره ۱۳۲۰

۱۳۳۰

۱۳۲۷

مجلس شورای اسلامی

شماره ۱۳۲۰

۱۳۳۰

۱۳۲۷

مجلس شورای اسلامی

شماره ۱۳۲۰

۱۳۳۰

۱۳۲۷

مجلس شورای اسلامی

شماره ۱۳۲۰

۱۳۳۰

۱۳۲۷

مجلس شورای اسلامی

شماره ۱۳۲۰

۱۳۳۰

۱۳۲۷

بازگشت

از سننم گذشت

حالات و صرف عمل دولت است

اینجا به سبب تعلیم و تربیت و به سبب این که در این دولت بودیم

حکومت ما در این دولت بودیم

حکومت ما در این دولت بودیم

پیام آیت الله شیرازی

پیام آیت الله شیرازی

پیام آیت الله شیرازی

پیام آیت الله شیرازی

پیام آیت الله شیرازی

پیام آیت الله شیرازی

پیام آیت الله شیرازی

پیام آیت الله شیرازی

بنام خدا

بنام خدا

بنام خدا

بنام خدا

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

حججه الاسلام بحر العلوم

حججه الاسلام بحر العلوم

حججه الاسلام بحر العلوم

حججه الاسلام بحر العلوم

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

حججه الاسلام بحر العلوم

حججه الاسلام بحر العلوم

حججه الاسلام بحر العلوم

حججه الاسلام بحر العلوم

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه

شهرت یاسر گردنه